

BESZÉLGETÉS SZOMJAS GYÖRGGYEL

Makacs fiúk

MORSÁNYI BERNADETT

**A RONCSFILM UTÁN NEGYEDSZÁZADDAL KÉSZÜL A RONCSFILM KETTŐ. MA ÉLESEB-
BEK A KONFLIKTUSOK, KESERŐBBEK AZ EMBEREK.**

Szomjas György a *Roncsfilm* (1992) folytatására készül, de előtte még – anyaggyűjtés céljából – *A Gólya és a velnessz disznó* címen előfilmet forgat. A „dumafilmben” a már ismert figurák (Szőke András, Badár Sándor, Mucsi Zoltán, Scherer Péter, Hobo) sztorizgatnának a *Roncsfilm*ben is feltűnő Gólya presszóban, ezek a történetek épülnének be a *Roncsfilm Kettő*be. A „Gólyafilm”, s a *Roncsfilm Kettő* forgatókönyve társadalmi finanszírozásban készül, melynek kampánya az *Indiegogo* honlapon megtalálható.

• *Hogyan kerül a Gólya mellé a velnessz disznó?*

A Gólyát nem kell magyarázni a címben, a „velnessz disznó” ötletét pedig egy nemrég olvasott sztori adta: egy wellness disznóvágás fajtogatással végződött. A történet beindította a fantáziámat, és úgy éreztem, ezzel a *Roncsfilm* disznó szálára is visszautalok, vagyis jó cím lesz. A *Roncsfilm* annak idején megtörtént sztorikból, újságban olvasott boldog ügyekből állt össze (a disznó, amit felfújtak és felrepült; a kutya vagy a hölgy harapott? esete és hasonlók), amiket lenyomoztam. Kikértem a bíróságról a megfelelő iratokat, mert addigra ezek a dossziék már irattárba kerültek. Volt egy nagyon kedves titkárnő a legfelsőbb bíróságról, aki előhozatta nekem ezeket a paksamétákat. A dossziékból – a „kutya, vagy a hölgy harapott-ügy” nagyon vastag akta volt – mazsoláztam ki a legjobb szlogeneket, mondásokat. Ebből raktunk össze egy valamelyest folyamatos történetet, bár, aki odafigyel észreveszi, hogy ezek többé-kevésbé önálló kis epizódok. Most is hasonló szerkezetre gondolok, talán a *Roncsfilm Kettő* még epizodikusabb lesz, mint a *Roncsfilm*, az egyes epizódok

el is fognak válni egymástól, de „átfutó” szereplők azért lesznek.

• *Filmjei többségében felbukkan egy rezonőr, aki „belebeszél” a történetbe, összerendezi a szálakat. A Roncsfilmben Bikácsy Gergely alakítja ezt a figurát; szerepel majd a Roncsfilm Kettőben is?*

Ezt még nem tudom, elképzelhető, de ez még kicsit odébb van. A fő szerkezet nagyjából előttem van, de egy játékfilmhez először is kell egy jó forgatókönyv, ami komoly írói munkát igényel, amihez sok pénz szükséges. Ezért találtam ki, hogy csináljunk előtte egy „dumafilmet”, ami azért jutott eszembe, mert láttam, hogy kialakulóban van a társadalmi finanszírozás, két-három magyar film már elkészült ezzel a módszerrel. Ilyen például a *Balaton Method*, ami egy klip-film, zenekarok adnak elő benne egy-egy számot, de filmként vették fel és moziban ment. A Tilos Rádió pár hónappal ezelőtt kezdeményezett egy hasonló gyűjtést, mert a Tilos Rádióról akarnak dokumentumfilmet készíteni. Vagyis van már erre magyar példa, s ezekre valamennyi pénz összejött. A *Gólya és a velnessz disznó* ötlete úgy jött, hogy miután úgyszólván gyűjtőnk kell sztorikra a *Roncsfilm Kettő*höz, s már eddig is forgattunk, megkértem a barátaimat, részben a szereplőket, de más haverjaimat is, hogy meséljenek el olyan történeteket, amikről úgy gondolják, hogy esetleg beleillenek a filmbe. Szép kis anyag jött össze, és helyszínek adódott a Gólya presszó, ahol majdnem minden este van valamilyen program (például láthatósági-mellény szépségverseny). Ferenczi György lesz a zenei szerkesztő, van ötlete, hogy kiket lehetne beszervezni zenélni, mindenféle jazz, folk és egyéb fellépők lesznek. Fontos része a dolognak, hogy ezek a sztorizások egy asztalnál, egy fröccs mel-

lett történetek, az emberek „dumálása” belefolyik a romkocsmá életébe. Maga a helyszín emblematikus, mert épül a Corvin sétány, s van egy óriási irodaház, ami szinte rátelepszik a Gólyára, tehát vizuálisan nagyon jól látható, hogy az összes környéken lévő épület le van tartolva, csak a Gólya presszó tartja magát. A sajtótájékoztatót vetítettem a *Könnyű testi sértésből* (1983) olyan jeleneteket, amelyeket a Gólyában vettünk fel. A film fő helyszíne 50 méterre a Gólyától, a Szigony utca másik oldalán egy több házból álló blokkban lévő lakás volt. A *Nap utcai fiúkat* (2007) szintén a környéken forgattuk.

• *A Kopaszkutya (1981) és a Falfúró (1985) is készült folytatása, miért érezte úgy, hogy most a Roncsfilmhez kell visszanyúlnia?*

Minden esetben más-más volt az alap. A *Falfúró 2* (1996) egy rövidfilm, ami a *Váratlan halál* című videófilm 11 történetéből (Grunwalsky Ferinek és Pintér Georgnak is van benne egy rövidfilmje) az egyik öt perces epizódfilm. Kis költségvetésből egynapos forgatással készült, Bán Janiék játsszák ott is a szerepeket, a falfúró haláláról szól. A *Kopaszkutya Kettő* egy dokumentumfilm, ami talán nem volt szerencsés ötlet, habár próbáltuk hangsúlyozni, hogy ez nem a játékfilm folytatása. A film utóéletre érdekes volt, sok izgalmas adat hangzik el a filmben, muzsikálnak benne, szóval jó, hogy megcsináltuk. A *Falfúró*, a *Kopaszkutya*, a *Roncsfilm* kultuszfilmek voltak, szerették az emberek, ma is vetítik itt-ott, emlékeznek rá. Elmondhatom, hogy ugyanazt a gombolyagot gömbölyítem tovább, nekem is érdekes, hogy az idő múlásával hogyan térnek vissza gondolatok és témák, amelyekhez per sze mindig meg kell találni a megfelelő formát. A *Roncsfilm Kettő* száz százalélig játékfilm lesz, ami bizonyos értelemben megpróbálná felvenni a versenyt a régi *Roncsfilmmel*. Összeszedjük a jó sztorikat, az ismert szereplők vissza fognak térni (lesznek persze mások is), egy jó magyar filmet akarunk csinálni, amit szeretnek és megnéznék az emberek.

• *A Roncsfilmben „roncsolt lelkek”, az „embereken aluli világ” jelenik meg. A Könnyű testi sértést, a Falfúró és a Roncsfilmet annak idején azért üdvözölte a kritika, mert ezek a „prolifilmek” a nyolcvanas, kilencvenes évek hiteles lenyomatát adják, kordokumentumként értelmezhetők. De vajon ma is a Roncs-*

film figuráival lehet a leghitelesebb képet adni?

Miért, a mai világ nem elég roncsolt? A hetvenes-nyolcvanas években majdnem minden magyar film értelmiségi közegben játszódott, én viszont nem igazán szeretem filmre vinni a személyes történeteimet, vagy a saját közegemet. Vállalom, hogy ezek „prolifilmek”, a *Kopaszkutya*ban ki is van írva nagy betűvel, hogy „prolirock”. Akkoriban kialakult egy hiány, ez a közeg kevésbé volt reprezentálva. Fiatal koromban egy ideig segédmunkás voltam, úgy szoktam mondani, hogy az építőiparban nevelkedtem. Káder okoknál fogva nem vettek fel az egyetemre, rövid ideig melós voltam, s ott az ember érdekes tapasztalatokat gyűjtött. Később pedig a Kőbányai Filmstúdióban találkoztam munkásokkal, outsider emberekkel. Szőke András akkoriban mozikarikőr volt például, de volt darus srác is a társulatban. Aztán a 8. kerületi filmek forgatásakor kerültem kapcsolatba az itteni világgal. Nekem ez egy érdekes élmény volt, és valószínűleg szükségem van egy bizonyos távolságra ahhoz, hogy filmet tudjak csinálni, például a betyárokhoz sem családi szálak fűznek, vagyis az ő világuk sem a közegem.

• *Köztudott, hogy alapélménye 1956 és a rock and roll, azt is több interjúban elmondta már, milyen út vezetett a Balázs Béla Stúdiótól a „betyárfilmekig”. De hogyan jutott el a puszták világából a külvárosba, majd a 8. kerületbe?*

A Gólya és a velnesszdisznó
(Sajó Réka plakátja)

Azt mondtuk, a modern kor betyárai rockzenészek, a *Kopaszkutya* elkészítésére ezért került sor. Eperjes Károly is egy „betyárgyerek” a *Könnyű testi sértésben*, s a *Falfúró* főhőse is megpróbál kitörni egy zárt közegből, tehát a kitörés nálam visszatérő motívum. Egyszer meghívtak Szabó Istvánnal Olaszországba egy filmhétre. Pista mondta, hogy minden filmje arról szól, hogy a főhős szeretne beilleszkedni egy közegbe, én meg azt gondoltam, az én filmjeim éppen az ellenkezőjéről szólnak, a hősök próbálnak kitörni a közegükből. A másik, amit a filmjeim kapcsán el szoktam mondani, hogy a játékfilmjeim a rosszemberekről szólnak, a dokumentumfilmjeim viszont a jókról.

• *Sajtótájékoztatóján azt mondta, a Roncsfilmhez hasonlóan a Roncsfilm Kettő is szórakoztatóan fogja bemutatni, hogyan élünk, de egy kicsit keserűbben.*

A mai világban sokkal élesebb konfliktusok vannak, mint a rendszerváltás idején. Azok a konfliktusok, amiket a *Roncsfilm*ben feldolgoztunk, furcsa boldonságok. Meglepő volt, hogy kimentek az oroszok, eljött a szabadság, de az emberek megbolondulnak és egymásba vágják a kést. A mából nézve, azt lehet mondani, hogy a szabadság zavara volt ez, a szabadság zavarta meg egy kicsit az emberek agyát. Ma viszont – úgy érzem –, bemerevedtek a frontok, ettől „keserűbb” a helyzet. Mindenkinél van egy elképzelése arról, ki a hibás azért, hogy rossz helyzetbe került. Hatalmas a fe-

szültség, a frusztráció az emberekben, és amikor váratlanul szembetalálkoznak valakivel, akire ezt rá tudják vetíteni, akkor kitör belőlük az elfojtott düh, s egymásnak esnek. Erre látok példákat és úgy érzem a mai világnak ez a jellegzetessége, ennyiben más, mint a korábbi időszak.

• *A „keserű”elemek után térjünk rá a szórakoztatóra. A Roncsfilm egyik legjobb jelenete, mikor a házmaster (Szőke András) idegösszeroppanást kap és a doktornő (Bánsági Ildikó) bemegy hozzá.*

Nagyon szeretem azt a jelenetet különösen azért, mert egy amatőr és egy profi játszott együtt. Jópofa volt a forgatás, a hangulat is nagyon jó volt. Az amatőrök és a profik jótékonyan hatottak egymásra, az amatőrök érezték, hogy kihívással állnak szemben, nagyon oda kell tenni magukat, a profi színészek pedig tudták, hogy nem lehet nagyképűsködni. Én nem vagyok lelkizős rendező, nem beszélek a mohácsi vérszről a színészekkel („bejössz, leveszed a sapkádát, pofon vágod”), nincs nagy felhajtás. Az a lényeg, hogy jó legyen az alaphelyzet, s jól legyen a színész kiválasztva, onnantól kezdve fölösleges dumálni. A jó rendező csak annyit mond a színésznek, hogy hangosabban, vagy halkabban, mást nem kell mondani.

• *Az ’56-ról szóló Nap utcai fiúkat két mottó keretezi. A film elején egy Godard-idézet olvasható – „A filmhez az is elég, ha szabad embereket fényképezünk” –, a végén pedig Andrzej Wajda gondolata, „Szeretem ezeket a makacs fiúkat...”*

Itt térünk vissza a kitörés gondolatához. Az ’56-osoknak adódott egy pillanat, amikor ki tudtak törni és a szabadságot meg tudták élni. A betyárok története is a kitörésről szól, valószínűleg tartom, hogy generációmnak az volt az alapélménye, tizen- és huszoneves korában, hogy egy bezárt világban élünk. A *Könnyű testi sértés* szerintem a legjobb filmem, mert leginkább az szól erről. Be vagyunk zárva, kijövünk a börtönből, a lakásban össze vagyunk zárva, végül visszakerülünk a börtönbe. 29 éves koromban léptem át először nyugat felé a határt, az olasz unokatestvéreimet látogattam meg. Nekem ez meghatározó élmény volt, a bezártság és a kitörni vágyás a mi fiatalságunkra rányomta a bélyegét. Azért is választottam ezt a két mottót, mert az indulásomnak két legfontosabb filmje a *Hamu és gyémánt* és a *Kifulladásig* volt, s ez a két sarokpontja a filmjeimnek. •